משנה · ראשונים · ברטנורא · סדר קדשים

ברטנורא על משנה מדות

רבנו עובדיה מברטנורא [הרע"ב]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ברטנורא על משנה מדות

רבנו עובדיה מברטנורא [הרע"ב]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ברטנורא-על-משנה-מדות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 4
משנה ד 5
משנה ה 5
משנה ו 5
משנה ז 6
משנה ח 6
משנה ט 7
פרק ב 7
משנה א 7
משנה ב 7
משנה ג 8
משנה ד 8
משנה ה 9
משנה ו 9
פרק ג 10
משנה א 10
משנה ב 12
משנה ג 12
משנה ד 12
משנה ה 13
משנה ו 13
משנה ז 14
משנה ח 14
פרק ד 15
משנה א 15
משנה ב 15
משנה ג 16
משנה ד 16
משנה ה 17
משנה ו 17
משנה ז 18
פרק ה 18
משנה א 18
משנה ג 19
משנה ד 19

פרק א

משנה א

בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים. לֹא מִפְּנֵי פַּחַד לִסְטִים וְגַנָּבִים, אֶלָּא שֶׁכָּבוֹד וּגְדֻלָּה הוּא לַבַּיִת שֶׁלֹּא יְהֵא בְּלֹא שׁוֹמְרִים, וּשְׁמִירָה זוֹ מְצוָתָהּ כָּל הַלַּיְלָה. וְהֵנִי שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת שֶׁהַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים, כְּנֶגֶד מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה (במדבר ג) וְהַחוֹנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קֵדְמָה וְגוֹ' שֹׁמְרִים מִשְׁמֶרֶת כוּ' לְמִשְׁמֶרֶת, רֶמֶז לִשְׁלֹשָׁה מִשְׁמָרוֹת בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת. וּכְשֵׁם שֶׁבַּמִּשְׁכָּן הָיוּ אַהֲרֹן וּשְׁנֵי בָּנָיו שׁוֹמְרִים בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת, אַף בְּבֵית עוֹלָמִים כֵּן:

בֵּית אַבְטִינָס וּבֵית הַנִּיצוֹץ. שְׁתֵּי עֲלִיּוֹת הָיוּ בְּנוּיוֹת בְּצַד שַׁעֲרֵי הָעֲזָרָה. וּבֵית הַמּוֹקֵד לֹא הָיְתָה עֲלִיָּה אֶלָּא כִּפָּה, אַרקוול"ט בְּלַע"ז, עֲשׂוּיָה בָּאָרֶץ, כָּךְ מְפֹרָשׁ בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת תָּמִיד:

וְהַלְוִיִּם בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד מָקוֹם. שֶׁבְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מְקוֹמוֹת הָיוּ צְרִיכִים לִשְׁמֹר הַמִּקְדָּשׁ. כְּדִכְתִיב בְּדִבְרֵי הַיָּמִים, לְמִזְרָח הַלְוִיִּם שִׁשָּׁה, לִצְפוֹנָה לְיוֹם אַרְבָּעָה, לְנֶגְבָּה לְיוֹם אַרְבָּעָה, וְלָאֲסוּפִים שְׁנַיִם שְׁנַיִם, לְפַרְבָּר לַמַּעֲרָב אַרְבָּעָה לַמְּסִלָּה, שְׁנַיִם לְפַרְבָּר, הֲרֵי כָּאן עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מִשְׁמָרוֹת, שְׁלֹשָׁה מֵהֶן הָיוּ לַכֹּהֲנִים כַּדַּאֲמַרַן בְּרֵישָׁא, וְעֶשְׂרִים וְאֶחָד לַלְוִיִּם. וְאַף עַל גַּב דִּקְרָא לֹא אָמַר אֶלָּא לְוִיִּם, כֹּהֲנִים נַמֵּי קְרוּיִין לְוִיִּם, דִּכְתִיב (יחזקאל מד) וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק:

חֲמִשָּׁה. שׁוֹמְרִים, עַל חֲמִשָּׁה שַׁעֲרֵי הַר הַבַּיִת:

וְאַרְבָּעָה. שׁוֹמְרִים אֲחֵרִים עַל אַרְבַּע פִּנּוֹתָיו:

מִתּוֹכוֹ. מִבִּפְנִים לְחוֹמַת הַר הַבַּיִת:

עַל חֲמִשָּׁה שַׁעֲרֵי עֲזָרָה. הַאי תַּנָּא סָבַר חֲמִשָּׁה שְׁעָרִים בִּלְבַד הָיוּ לָעֲזָרָה. וַאֲפִלּוּ לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר לְקַמָּן שִׁבְעָה שְׁעָרִים הָיוּ, מוֹדֶה שֶׁלֹּא הָיָה מִשְׁמָר אֶלָּא עַל חֲמִשָּׁה:

עַל אַרְבַּע פִּנּוֹתֶיהָ מִבַּחוּץ. לְפִי שֶׁאֵין יְשִׁיבָה בַּעֲזָרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית דָּוִד בִּלְבַד, וְלֹא הָיָה אֶפְשָׁר לַשּׁוֹמֵר לִשְׁמֹר בַּעֲמִידָה כָּל הַלַּיְלָה, לְפִיכָךְ הָיוּ הַשּׁוֹמְרִים בְּפִנּוֹת הָעֲזָרָה וְכֵן הַשּׁוֹמְרִים בְּשַׁעֲרֵי הָעֲזָרָה שׁוֹמְרִים מִבַּחוּץ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מֻתָּרִין בִּישִׁיבָה. וְאַסְמְכוּהָ אַקְרָא, דִּכְתִיב שְׁנַיִם לְפַרְבָּר, כְּלַפֵּי בָּר, כְּלוֹמַר חוּץ לְחוֹמַת הָעֲזָרָה:

משנה ב

אִישׁ הַר הַבַּיִת. מְמֻנֶּה עַל כָּל הַשּׁוֹמְרִים:

משנה ג

מְשַׁמְּשִׁין כְּנִיסָה וִיצִיאָה. שֶׁבָּהֶן הָיוּ נִכְנָסִין וְיוֹצְאִים לְהַר הַבַּיִת:

קִיפּוֹנוֹס מִן הַמַּעֲרָב. שַׁעַר שֶׁל הַר הַבַּיִת שֶׁבְּצַד מַעֲרָב קִיפּוֹנוֹס שְׁמוֹ, וְשֶׁל צָפוֹן טָדִי שְׁמוֹ:

עָלָיו שׁוּשַׁן הַבִּירָה צוּרָה. כְּשֶׁעָלוּ מִן הַגּוֹלָה צִוּוּ לָהֶם מַלְכֵי פָּרַס לְצַיֵּר צוּרַת שׁוּשַׁן הַבִּירָה עַל שַׁעֲרֵי הַבַּיִת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם מוֹרָא מַלְכוּת, וְצִיְּרוּהוּ בְּשַׁעַר הַמִּזְרָח:

כֹּהֵן גָּדוֹל הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפָּרָה. מַתְנִיתִין רַבִּי מֵאִיר הִיא דְּסָבַר אֵין פָּרָה אֶלָּא בְּכֹהֵן גָּדוֹל. וְאֵינָהּ הֲלָכָה:

וְכָל מְסַעֲדֶיהָ. כָּל הַכֹּהֲנִים הַמְסַיְּעִים וְסוֹעֲדִים לַכֹּהֵן הַשּׁוֹרֵף אוֹתָהּ:

לְהַר הַמַּשְׁחָה. לְהַר הַזֵּיתִים שֶׁהוּא בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, שָׁם הָיוּ שׂוֹרְפִין אֶת הַפָּרָה:

משנה ד

שַׁעַר הַדֶּלֶק. עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ מַכְנִיסִים דֶּרֶךְ שָׁם עֵצִים שֶׁל מַעֲרָכָה הַדּוֹלְקִים עַל הַמִּזְבֵּחַ נִקְרָא שַׁעַר הַדֶּלֶק:

שְׁנֵי לוֹ שַׁעַר הַבְּכוֹרוֹת. גָּרְסִינַן, שֶׁשָּׁם הָיוּ מַכְנִיסִים הַבְּכוֹרוֹת שֶׁשְּׁחִיטָתָן בַּדָּרוֹם:

שַׁעַר הַמַּיִם. כִּדְכְתִיב בְּסֵפֶר יְחֶזְקֵאל [מז] וְהִנֵּה מַיִם מְפַכִּים מִן הַכָּתֵף הַיְמָנִית, וְהַיְנוּ דָּרוֹם שֶׁקְּרוּי יְמִין כִּדְכְתִיב צָפוֹן וְיָמִין. וְרָאָה יְחֶזְקֵאל בַּנְּבוּאָה שֶׁהָיוּ מַיִם יוֹצְאִים מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים דַּקִּים כְּקַרְנֵי חֲגָבִים וּכְשֶׁמַּגִּיעִים לְשַׁעַר זֶה נַעֲשִׂים כִּמְלֹא פִּי פַּךְ קָטָן, וְהַיְנוּ דִּקְרִי לָהֶם מַיִם מְפַכִּים:

שַׁעַר נִקָּנוֹר. מְפֹרָשׁ בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא:

פִּנְחָס הַמַּלְבִּישׁ. מְמֻנֶּה הָיָה לְהַלְבִּישׁ הַכֹּהֲנִים בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה וּלְהַפְשִׁיטָן אַחַר עֲבוֹדָה וְלִשְׁמֹר בִּגְדֵי כְהֻנָּה:

לִשְׁכַּת עוֹשֵׂי חֲבִתִּין. בָּהּ הָיוּ עוֹשִׂין הַמִּנְחָה שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל מַקְרִיב בְּכָל יוֹם מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב, וְעַל שֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (ויקרא ו) עַל מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה, נִקְרֵאת חֲבִתִּין:

משנה ה

וּכְמִין אַכְסַדְרָה הָיָה. שְׁנֵי כְתָלִים אֶחָד מִצַּד זֶה וְאֶחָד מִצַּד זֶה לְשַׁעַר, הָיוּ בּוֹלְטִין וְיוֹצְאִים מִחוּץ לְחוֹמַת הָעֲזָרָה לְצַד הַר הַבַּיִת, וְעָלְיָה בְּנוּיָה לְמַעְלָה עַל אוֹתָן שְׁנֵי כְתָלִים:

וּפָתַח הָיָה לוֹ לַחֵיל. בְּאֶחָד מִן הַכְּתָלִים הָיָה פֶּתַח הַיּוֹצֵא לַחֵיל, דְּהַיְנוּ מָקוֹם לִפְנִים מֵחוֹמַת הַר הַבַּיִת מִחוּץ לָעֲזָרָה וְהוּא קְרוּי חֵיל:

שַׁעַר הַקָּרְבָּן. שָׁם מַכְנִיסִים קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן:

בֵּית הַמּוֹקֵד. עַל שֵׁם שֶׁמְּדוּרוֹת דּוֹלְקִים בָּהּ תָּמִיד לְהִתְחַמֵּם שָׁם הַכֹּהֲנִים מִפְּנֵי שֶׁהוֹלְכִים יְחֵפִים, קְרוּי בֵּית הַמּוֹקֵד. וּבַיִת גָּדוֹל הָיָה, וּלְאַרְבַּע פִּנּוֹתָיו הָיוּ אַרְבַּע לְשָׁכוֹת קְטַנּוֹת כִּדְמְפֹרָשׁ וְאָזִיל:

משנה ו

כְּקִיטוֹנוֹת. כַּחֲדָרִים קְטַנִּים הַפְּתוּחִים לְבַיִת גָּדוֹל שֶׁל מְלָכִים דְּהַיְנוּ טְרַקְלִין:

שְׁתַּיִם בַּקֹּדֶשׁ וּשְׁתַּיִם בַּחֹל. שֶׁבֵּית הַמּוֹקֵד קְצָתוֹ בָּנוּי בְּתוֹךְ הָעֲזָרָה הַמְקֻדֶּשֶׁת וּמִקְצָתוֹ בַּחֹל:

וְרָאשֵׁי פִסְפָּסִין. רָאשֵׁי קוֹרוֹת יוֹצְאִים מִן הַכֹּתֶל עַד הַמָּקוֹם שֶׁהוּא קֹדֶשׁ, כְּדֵי לָדַעַת אֵיזֶה קֹדֶשׁ וְאֵיזֶה חֹל וְלֶאֱכֹל קָדְשִׁים בַּקֹּדֶשׁ:

לִשְׁכַּת טָלְאֵי קָרְבָּן. שֶׁהָיוּ שָׁם טְלָאִים מְבֻקָּרִים לְתְמִידִים, כְּדִתְנַן אֵין פּוֹחֲתִים מִשִּׁשָּׁה טְלָאִים בְּלִשְׁכַּת טְלָאִים:

לִשְׁכַּת עוּשֵׁי לֶחֶם הַפָּנִים. בֵּית גַּרְמוּ הָיוּ עוֹשִׂים לֶחֶם הַפָּנִים שָׁם:

שֶׁשִּׁקְצוּם מִלְּכֵי יָוָן. שֶׁהִקְטִירוּ עָלָיו לַעֲבוֹדָה זָרָה. וּבְמַסֶּכֶת שְׁקָלִים וּבְמַסֶּכֶת תָּמִיד קוֹרֵא לָהּ לִשְׁכַּת הַחוֹתָמוֹת:

בָּהּ יוֹרְדִין לְבֵית הַטְּבִילָה. בְּאוֹתָהּ לִשְׁכָּה הָיָה יוֹרֵד הַכֹּהֵן שֶׁרָאָה קֶרִי וְהוֹלֵךְ בַּמְּחִלָּה (שאחר) [שֶׁתַּחַת] בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְבֵית הַטְּבִילָה, וְשָׁם מְדוּרָה שֶׁמִּתְחַמֵּם בָּהּ הַכֹּהֵן לְאַחַר שֶׁטָּבַל וְעָלָה וְנִסְתַּפֵּג, וְלִשְׁכַּת הַמּוֹקֵד הִיא קְרוּיָה, וְהִיא פְּתוּחָה לְבֵית הַמּוֹקֵד הַגָּדוֹל:

משנה ז

אֶחָד פָּתוּחַ לַחֵיל. הַפֶּתַח שֶׁבִּצְפוֹן בֵּית הַמּוֹקֵד הָיָה פָּתוּחַ לַחֵיל, וְשֶׁבִּדְרוֹמוֹ הָיָה פָּתוּחַ לָעֲזָרָה:

פִּשְׁפֵּשׁ קָטָן. שַׁעַר קָטָן בְּתוֹךְ הַשַּׁעַר הַגָּדוֹל:

שֶׁבּוֹ נִכְנָסִים לִבְלֹשׁ אֶת הָעֲזָרָה. שֶׁהָיוּ נִכְנָסִים בְּכָל בֹּקֶר דֶּרֶךְ אוֹתוֹ פִּשְׁפֵּשׁ לְחַפֵּשׂ עַל כָּל כְּלֵי שָׁרֵת שֶׁבָּעֲזָרָה שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּן בִּמְקוֹמָן. וְהָכִי תְּנַן בְּמַסֶּכֶת תָּמִיד [פֶּרֶק א] נָטַל אֶת הַמַּפְתֵּחַ וּפָתַח אֶת הַפִּשְׁפֵּשׁ וְנִכְנַס מִבֵּית הַמּוֹקֵד לָעֲזָרָה וְכוּ', אֵלּוּ הוֹלְכִים בָּאַכְסַדְרָה דֶּרֶךְ הַמִּזְרָח וְאֵלּוּ הוֹלְכִים בָּאַכְסַדְרָה דֶּרֶךְ הַמַּעֲרָב, הָיוּ בוֹדְקִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁמַּגִּיעִים לִמְקוֹם עוּשָּׁה חֲבָתִין, הִגִּיעוּ, אֵלּוּ וְאֵלּוּ אוֹמְרִים שָׁלוֹם הַכֹּל שָׁלוֹם, כְּלוֹמַר כָּל כְּלֵי שָׁרֵת הֵן בִּמְקוֹמָן בְּשָׁלוֹם:

לִבְלֹשׁ. תַּרְגּוּם וַיְחַפֵּשׂ, וּבָלַשׁ:

משנה ח

בֵּית הַמּוֹקֵד כִּפָּה. בִּנְיָן שֶׁל בֵּית הַמּוֹקֵד לֹא הָיָה עָלְיָה, אֶלָּא כִּפָּה ארקוול"ט בְּלַע"ז עֲשׂוּיָה בָּאֳרֶץ:

מַקָּף רוֹבָדִים שֶׁל אֶבֶן. אִצְטַבָּאוֹת סָבִיב שֶׁל אַבְנֵי גָּזִית הָיוּ מְשֻׁקָּעוֹת בַּכֹּתֶל וְיוֹצְאוֹת מִן הַכֹּתֶל לְתוֹךְ בֵּית הַמּוֹקֵד לְצַד הַקַּרְקַע, וְעַל גַּבֵּיהֶן אֲבָנִים אֲחֵרוֹת קְצָרוֹת מֵהֶן שֶׁיּוֹצְאוֹת נַמִּי מִן הַכֹּתֶל, וְהָיוּ כְּעֵין מַעֲלוֹת זוֹ עַל זוֹ:

וְזִקְנֵי בֵּית אָב. הַמִּשְׁמָר הָיָה מִתְחַלֵּק לְשִׁבְעָה בָּתֵּי אָבוֹת כְּמִנְיַן יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ, כָּל אֶחָד עוֹבֵד יוֹמוֹ, וְזִקְנֵי בֵּית אָב שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם הָיוּ יְשֵׁנִים שָׁם עַל אוֹתָן רוֹבָדִים:

וּפְרָחֵי כְהֻנָּה. בַּחוּרִים שֶׁמַּתְחִיל שְׂעַר זְקָנָם לִפְרֹחַ, וְהֵם הָיוּ הַשּׁוֹמְרִים:

אִישׁ כִּסְתּוֹ בָּאָרֶץ. שֶׁלֹּא הָיוּ רַשָּׁאִים לִשְׁכַּב שָׁם עַל גַּבֵּי מִטּוֹת אֶלָּא בָּאָרֶץ, כְּדֶרֶךְ שֶׁשּׁוֹמְרֵי חַצְרוֹת הַמְּלָכִים עוֹשִׂים:

כִּסְתּוֹ. לְשׁוֹן כָּרִים וּכְסָתוֹת:

משנה ט

הִגִּיעַ זְמַן הַנְּעִילָה. לִנְעֹל שַׁעֲרֵי הָעֲזָרָה:

הַכֹּהֵן מִבִּפְנִים וּבֶן לֵוִי יוֹשֵׁב לוֹ מִבַּחוּץ. שֶׁהַלְוִיִּם טְפֵלִים לַכֹּהֲנִים, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח) וְיִלָּווּ עָלֶיךָ וְיִשָּׁרְתוּךָ. הִלְכָּךְ בְּבֵית אַבְטִינָס וּבְבֵית הַנִּיצוֹץ שֶׁהָיוּ עֲלִיּוֹת, הָיוּ הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים לְמַעְלָה וּלְוִיִּם לְמַטָּה. וּבֵית הַמּוֹקֵד שֶׁלֹּא הָיְתָה אֶלָּא כִּפָּה עַל הָאָרֶץ, הָיָה כֹּהֵן מִבִּפְנִים וּבֶן לֵוִי מִבַּחוּץ:

בַּמִּסְבָּה. בַּמְּחִלָּה הַמְהַלֶּכֶת תַּחַת הַבִּירָה, שֶׁמְּחִלָּה הָיְתָה תַּחַת הַמִּקְדָּשׁ. וְכָל הַמִּקְדָּשׁ קְרוּי בִּירָה, כְּדִכְתִיב (דברי הימים א כט) אֶל הַבִּירָה אֲשֶׁר הֲכִינוֹתִי. וּמִפְּנֵי שֶׁהָיָה בַּעַל קֶרִי, לֹא הָיָה מְהַלֵּךְ דֶּרֶךְ הָעֲזָרָה אֶלָּא דֶּרֶךְ הַמְּחִלּוֹת, דְּקַיְמָא לָן מְחִלּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ:

וְהַנֵּרוֹת דּוֹלְקִים. בַּמְּחִלָּה מִכָּאן וּמִכָּאן:

בַּמִּסְבָּה הַהוֹלֶכֶת תַּחַת הַחֵיל יוֹצֵא. וְאֵינוֹ חוֹזֵר לְבֵית הַמּוֹקֵד, לְפִי שֶׁהוּא טָבוּל יוֹם. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, אֶלָּא כִּדְתָנַן בְּרֵישׁ תָּמִיד, בָּא וְיָשַׁב לוֹ אֵצֶל אֻלְמָן הַכֹּהֲנִים בְּבֵית הַמּוֹקֵד עַד שֶׁהַשְּׁעָרִים נִפְתָּחִים, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ, שֶׁאַף עַל גַּב שֶׁטָּבוּל יוֹם אָסוּר לְהִכָּנֵס לְעֶזְרַת נָשִׁים דְּהַיְנוּ מַחֲנֵה לְוִיָּה, לָזֶה הֵקֵלּוּ, לְפִי שֶׁנִּטְמָא בִּפְנִים:

פרק ב

משנה א

הַר הַבַּיִת הָיָה חָמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה. מֻקָּף חוֹמָה סָבִיב:

רָבוּ מִן הַדָּרוֹם שֵׁנִי לוֹ מִן הַמִּזְרָח. כְּלוֹמַר, הִרְחִיק שֶׁיֵּשׁ מֵחוֹמַת הַר הַבַּיִת לְחוֹמַת הָעֲזָרָה לְצַד דָּרוֹם, יוֹתֵר מִן הָרְחִיק שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן מִצַּד מִזְרָח. וְהִרְחִיק שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן מִצַּד מִזְרָח, יוֹתֵר מִן הָרְחִיק שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן לְצַד צָפוֹן, וְהִצְפִּינִי יוֹתֵר מִן הַמַּעֲרָב:

משנה ב

נִכְנָסִים דֶּרֶךְ יָמִין וּמַקִּיפִין דֶּרֶךְ שְׂמֹאל. כְּגוֹן הַנִּכְנָסִים דֶּרֶךְ שַׁעֲרֵי חֻלְדָּה שֶׁהֵן מִן הַיָּמִין, מַקִּיפִין דֶּרֶךְ שַׁעַר הַטַּדִּי:

שֶׁאֲנִי אֶבֵל. נִשְׁאָלִין אוֹתוֹ מַה לְךָ לְהַקִּיף לִשְׁמֹאל, וְאָמַר שֶׁאֲנִי אֶבֵל, אוֹמְרִים לוֹ הַשּׁוֹכֵן בַּבַּיִת הַזֶּה יְנַחֶמְךָ וְכוּ':

עֲשִׂיתָן כְּאִלּוּ עָבְרוּ עָלָיו אֶת הַדִּין. אִם הֵן אוֹמְרִים לוֹ כֵּן, נִרְאֶה כְּאִלּוּ חֲבֵרָיו עוֹתְרוּ הַדִּין וְנִדּוּהוּ שֶׁלֹּא כַּהֲלָכָה:

יִתֵּן בְּלִבְּךָ שֶׁתִּשְׁמַע לְדִבְרֵי חֲבֵרֶיךָ. הַשְׁתָּא מַשְׁמַע שֶׁהוּא עָשָׂה שֶׁלֹּא כַּדִּין וְצָרִיךְ תְּשׁוּבָה. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי:

משנה ג

לִפְנִים. מֵחוֹמַת הַר הַבַּיִת:

סוֹרֵג. מְחִצָּה הָעֲשׂוּיָה נְקָבִים נְקָבִים כְּמִטָּה מְסֹרֶגֶת בַּחֲבָלִים, וְהִיא עֲשׂוּיָה מַדְּפֵי עֵץ אֲרֻכִּים וּקְצָרִים שֶׁמַּרְכִּיבִין אוֹתָן זוֹ עַל זוֹ בָּאֲלַכְסוֹן:

וְנָזְרוּ כְנֶגְדָּם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הִשְׁתַּחֲוָיוֹת. כְּשֶׁמַּגִּיעַ כְּנֶגֶד כָּל פִּרְצָה וּפִרְצָה, מִשְׁתַּחֲוֶה וּמוֹדֶה עַל אָבְדַן מַלְכוּת יָוָן:

לִפְנִים. מֵאוֹתוֹ סוֹרֵג הָיָה מָקוֹם פָּנוּי עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְהוּא נִקְרָא חֵיל:

וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת הָיוּ שָׁם. כְּדֵי לַעֲלוֹת מִשָּׁם לְעֶזְרַת נָשִׁים:

רוּם מַעֲלָה. כָּל מַעֲלָה מֵהֶן גְּבוֹהָה מֵחֲבֶרְתָּהּ חֲצִי אַמָּה. וְכֵן הַמַּעֲלָה הָרִאשׁוֹנָה גְּבוֹהָה מִן הַקַּרְקַע חֲצִי אַמָּה:

וְשִׁלְחָהּ. מֶשֶׁךְ רֹחַב הַמַּעֲלָה, דְּהַיְנוּ מְקוֹם דְּרִיסַת הָרֶגֶל, חֲצִי אַמָּה:

חוּץ מִשֶּׁל אוּלָם. חוּץ מִן הַמַּעֲלוֹת שֶׁבֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ שֶׁלֹּא הָיוּ כֻּלָּם כֵּן, כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק ג':

חוּץ מִפֶּתַח שֶׁל אוּלָם. דִּתְנַן לְקַמָּן בְּאֵידָךְ פִּרְקִין גָּבְהוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה וְרָחְבּוֹ עֶשְׂרִים:

הָיוּ לָהֶן שְׁקוֹפוֹת. אֶבֶן מֻנַּחַת עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת שֶׁהַדֶּלֶת שׁוֹקֶקֶף עָלֶיהָ. וּשְׁקוֹפוֹת לְשׁוֹן מַשְׁקוֹף:

מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בָהֶן נֵס. כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּיוֹמָא פֶּרֶק ג' [דַּף לח.]:

מַצְהִיבוֹת. כְּמוֹ מַזְהִיבוֹת, שֶׁמַּרְאִיתָן דּוֹמֶה לְזָהָב לְפִיכָךְ לֹא הֶצְרְכוּ לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל זָהָב:

משנה ד

כָּל הַכְּתָלִים שָׁהָיוּ שָׁם. בְּכָל בִּנְיֵנֵי הַר הַבַּיִת:

הָיוּ גְבוֹהִים. הַרְבֵּה, עַד שֶׁהָיוּ כָּל הַפְּתָחִים שֶׁבָּהֶן גְּבֹהָן עֶשְׂרִים אַמָּה, לְבַד מִמַּה שֶׁעַל הַפְּתָחִים:

חוּץ מִכֹּתֶל מִזְרָחִי. הוּא הַתַּחְתּוֹן לְרַגְלֵי הַר הַבַּיִת:

שֶׁהַכֹּהֵן הַשּׂוֹרֵף אֶת הַפָּרָה עוֹמֵד בְּהַר הַמִּשְׁחָה. הוּא הַר הַזֵּיתִים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם מִקֶּדֶם, וּפְנֵי הַכֹּהֵן לַמַּעֲרָב, וּמִתְכַּוֵּן וְרוֹאֶה מֵעַל גֹּבַהּ רֹאשׁ הַכֹּתֶל דֶּרֶךְ הַשְּׁעָרִים שֶׁלִּפְנִים

מִמֶּנּוּ אֶת פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל, כְּשֶׁהוּא מַזֶּה בְּדָם, כְּדִכְתִיב (במדבר יט) וְהִזָּה אֶל נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד. וְאִם הָיָה הַכֹּתֶל גְּבוֹהַּ, אַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁעָרִים מְכֻוָּנוֹת כֻּלָּם זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שַׁעַר הַר הַבַּיִת כְּנֶגֶד שַׁעַר עֻזֶּרֶת נָשִׁים, וְשַׁעַר עֻזֶּרֶת נָשִׁים כְּנֶגֶד שַׁעַר הָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה, וְשַׁעַר הָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה כְּנֶגֶד פֶּתַח הַהֵיכָל, לֹא הָיָה יָכוֹל לִרְאוֹת אֶת פֶּתַח הַהֵיכָל דֶּרֶךְ הַפְּתָחִים, לְפִי שֶׁהָהָר הוֹלֵךְ וּמַגְבִּיהַּ וְעוֹלֶה עַד שֶׁקַּרְקַע פֶּתַח הַהֵיכָל גָּבוֹהַּ (שתי) [כ"ב אַמּוֹת] יוֹתֵר מִקַּרְקַע רַגְלֵי הַר הַבַּיִת, וְנִמְצָא שֶׁאַסְקֻפַּת הַהֵיכָל גְּבוֹהָה מִמַּשְׁקוֹף פֶּתַח הַר הַבַּיִת [שְׁתֵּי] אַמּוֹת, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה פֶּתַח הַר הַבַּיִת גָּבוֹהַּ אֶלָּא עֶשְׂרִים כְּדִתְנַן לְעֵיל, וְנִמְצָא שֶׁאֵין הַכֹּהֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפָּרָה יָכוֹל לִרְאוֹת חֲלָלוֹ שֶׁל פֶּתַח הַהֵיכָל דֶּרֶךְ אוֹתוֹ פֶּתַח:

משנה ה

אֹרֶךְ. מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב:

עַל רֹחַב. מִן הַצָּפוֹן לַדָּרוֹם:

קְטַרוֹת אֶלָּא שֶׁאֵינָן מְקוֹרוֹת. מִלְּשׁוֹן וְהִנֵּה עָלָה קִיטוֹר הָאָרֶץ (בראשית יט), כְּלוֹמַר מַעֲלוֹת עָשָׁן, לְפִי שֶׁאֵין לָהֶן תִּקְרָה:

וּמְשַׁלְּחִים תַּחַת הַדּוּד. לְשָׁרְפָן בָּאֵשׁ שֶׁתַּחַת הַיְּאוֹרָה שֶׁמְּבַשְּׁלִים בָּהּ הַשְּׁלָמִים, דִּכְתִיב (במדבר ו) וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים:

מַתְלִיעִין בָּעֲצִים. מְסִירִין הָעֵצִים שֶׁנִּמְצָא בָּהֶן תּוֹלַעַת, לְפִי שֶׁהֵן פְּסוּלִים לַמַּעֲרָכָה:

לִשְׁכַּת מִצְרָעִים. שֶׁשָּׁם הַמְּצֹרָעִים טוֹבְלִים בַּשְּׁמִינִי לְטָהֳרָתָן כְּשֶׁבָּא לְהַכְנִיס יָדוֹ בִּפְנִים לְמַתַּן בְּהוֹנוֹת וְאַף עַל פִּי שֶׁטָּבַל מִבַּעֶרֶב:

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב שָׁכַחְתִּי מָה הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת. מִכְּלַל דְּרֵישָׁא כֻּלָּהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב קָאָמַר לָהּ, וְהָכִי מוּכָח בַּגְּמָרָא דְּיוֹמָא דִּסְתָם מַתְנִיתִין דִּמְדוֹת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא:

וַחֲלָקָה הָיְתָה בְּרִאשׁוֹנָה. פֵּרֵשׁ רַמְבַּ"ם, פְּרוּצָה, שֶׁלֹּא הָיְתָה מֻקֶּפֶת מְחִצָּה:

כְּצוֹצְטְרָה. כְּמוֹ גְּזוּזְטְרָא הִקִּיפוּ סָבִיב לְעֶזְרַת נָשִׁים, שֶׁיִּהְיוּ הַנָּשִׁים עוֹמְדוֹת לְמַעְלָה עַל הַגְּזוּזְטְרָא וְהָאֲנָשִׁים לְמַטָּה לִרְאוֹת בְּשִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לִידֵי קַלּוּת רֹאשׁ:

חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת. גֹּבַהּ קַרְקַע עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל מֵעֶזְרַת נָשִׁים:

לֹא הָיוּ טְרוּיטוֹת. אֲרֻכּוֹת וּבַעֲלֵי זָוִיּוֹת כְּדֶרֶךְ כָּל הַמַּעֲלוֹת, אֶלָּא עֲגֻלּוֹת כַּחֲצִי גֹּרֶן עֲגֻלָּה:

משנה ו

וְרָאשֵׁי פִסְפָּסִין. רָאשֵׁי קוֹרוֹת בּוֹלְטִים וְיוֹצְאִים מִן הַכֹּתֶל לְהַבְדִּיל בֵּין עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת כֹּהֲנִים:

מַעֲלָה הָיְתָה שָׁם. בְּעֶזְרַת יִשְׂרְאֵל:
וּגְבוֹהָה אַמָּה. וְאָרְכָּהּ כְּאֹרֶךְ כָּל הָעֲזָרָה:
וְדוּכָן. שֶׁל לְוִיִּם בָּנוּי עָלֶיהָ וְעָשׂוּי כְּמִין אִצְטַבָּא, וְגֹבַהּ הַדּוּכָן אַמָּה וָחֵצִי:
וּבוֹ שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת שֶׁל חֲצִי חֲצִי אַמָּה. שֶׁעוֹלִין בָּהֶן לַדּוּכָן:
כָּל הָעֲזָרָה. מִתְּחִלַּת עֶזְרַת יִשְׂרְאֵל עַד [אַחֲרֵי] אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה מָקוֹם פָּנוּי שֶׁהָיָה אֲחוֹרֵי בֵּית הַכַּפֹּרֶת:
עַל רֹחַב. מִצָּפוֹן לְדָרוֹם:
שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שְׁעָרִים. כִּדְקָא חָשִׁיב לְהוּ וְאָזִיל. וְהָאוֹמֵר שִׁבְעָה שְׁעָרִים הָיוּ לָעֲזָרָה נוֹתֵן טַעַם לִשְׁלֹשָׁה עָשָׂר הִשְׁתַּחֲוָיוֹת, כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פְּרָצוֹת שֶׁפָּרְצוּ מַלְכֵי יָוָן בַּסּוֹרֵג, כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל בְּפִרְקִין. וְכֻלְּהוּ מַתְנִיתִין מִפֹּרֶשֶׁת בְּפֶרֶק קַמָּא:

פרק ג

משנה א

הַמִּזְבֵּחַ הָיָה שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם. אַמָּה: **עַל שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם**. אַמָּה. הָיָה מֵבִיא דְּפוּס מְרֻבָּע עָשׂוּי מֵאַרְבַּע קְרָשִׁים, כָּל קֶרֶשׁ אָרְכּוֹ שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמּוֹת, וְרֹחַב הַקֶּרֶשׁ אַמָּה, וְהוּא גָּבְהוֹ שֶׁל הַדְּפוּס, וּמְמַלְּאוֹ אֲבָנִים וְסִיד וְזֶפֶת וְעוֹפֶרֶת מְהֻתָּךְ וְהוּא נַעֲשָׂה מִקְשָׁה אַחַת שֶׁל שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמָּה עַל שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמָּה גָּבוֹהַּ אַמָּה. וְזֶהוּ יְסוֹד:
עָלָה אַמָּה וְכָנַס אַמָּה. אַחַר שֶׁעָלָה הַיְסוֹד לְגֹבַהּ אַמָּה מֵבִיא דְּפוּס אַחֵר שֶׁאָרְכּוֹ כָּל קֶרֶשׁ שְׁלֹשִׁים אַמָּה וְרֹחַב הַקֶּרֶשׁ דְּהַיְנוּ גָּבְהוֹ שֶׁל דְּפוּס זֶה חֲמֵשׁ אַמּוֹת, וּנְתָנוֹ עַל הַיְסוֹד, וּמְמַלְּאוֹ אֲבָנִים וְסִיד וְזֶפֶת וְעוֹפֶרֶת כָּרִאשׁוֹן, וְנִדְבָּק בַּיְסוֹד וְנַעֲשָׂה מִקְשָׁה אַחַת שֶׁל שְׁלֹשִׁים אַמָּה עַל שְׁלֹשִׁים אַמָּה עוֹמֵד עַל הַיְסוֹד. וְזֶה נִקְרָא סוֹבֵב. וְהוּא גָּבוֹהַּ מִן הַיְסוֹד חֲמֵשׁ אַמּוֹת. וְהַיְנוּ כּוֹנֵס אַמָּה, שֶׁהוּא מִתְקַצֵּר מִן הַיְסוֹד אַמָּה לְכָל רוּחַ. וְחוֹזֵר וּמֵבִיא דְּפוּס שְׁלִישִׁי שֶׁהוּא עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה אַמָּה עַל עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה אַמָּה, גָּבוֹהַּ שָׁלֹשׁ אַמּוֹת, וּנְתָנוֹ עַל הַסּוֹבֵב, וּמְמַלְּאוֹ כָּרִאשׁוֹן, וְזֶהוּ מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה שֶׁהוּא רֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. נִמְצָא הַיְסוֹד בּוֹלֵט וְיוֹצֵא מִן הַסּוֹבֵב אַמָּה לְכָל צַד, וְהַסּוֹבֵב בּוֹלֵט מִן מְקוֹם מַעֲרָכָה אַמָּה לְכָל צַד. וְאַחַר כָּךְ מֵבִיא דְּפוּס אַמָּה עַל אַמָּה גָּבוֹהַּ אַמָּה וּנְתָנוֹ עַל זְוִית הַמִּזְבֵּחַ וּמְמַלְּאוֹ, וְהוּא קֶרֶן הַמִּזְבֵּחַ. וְכֵן לְאַרְבַּע זְוִיּוֹת:
מְקוֹם הִלּוּךְ רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים. שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַכֹּהֲנִים צְרִיכִים לַהֲלֹךְ בֵּין הַקְּרָנוֹת, אֶלָּא מַנִּיחִין אַמָּה פָּנוּי מִמְּקוֹם הַקְּרָנוֹת וְלִפְנִים לְהִלּוּךְ רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים:
מִתְחִלָּה. בִּימֵי שְׁלֹמֹה:

לֹא הָיָה אֶלָּא עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנָה עַל עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנָה. וְכוֹנֵס וְעוֹלֶה שֶׁל יְסוֹד וְסוֹבֵב וּמְקוֹם הַקְּרָנוֹת וּמְקוֹם הִלּוּחַ רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים עַד שֶׁנִּשְׁאָר מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה עֶשְׂרִים עַל עֶשְׂרִים:

וּכְשֶׁעָלוּ בְנֵי הַגּוֹלָה וְהוֹסִיפוּ אַרְבַּע אַמּוֹת וְכוּ'. נִמְצָא יְסוֹדוֹ שִׁלֹּשִׁים וּשְׁתַּיִם עַל שִׁלֹּשִׁים וּשְׁתַּיִם, וּמְקוֹם מַעֲרָכְתּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע:

אַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַדָּרוֹם וְאַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַמַּעֲרָב. גָּרְסִינַן. וְהָכִי מַיְתֵי לַהּ בִּזְבָחִים פֶּרֶק קָדְשֵׁי קָדָשִׁים:

כְּמִין גַּמָּא. גִּימֶ"ל יְוָנִית שֶׁהוּא כְּמִין נו"ן הֲפוּכָה שֶׁלָּנוּ. וְהָתָם מְפָרֵשׁ דְּמִשּׁוּם שִׁיתִּין דְּהַיְנוּ הַנְּקָבִים שֶׁיּוֹרְדִין בָּהֶן הַנְּסָכִים, הוֹסִיפוּ לְמִשְׁךְ הַמִּזְבֵּחַ לַדָּרוֹם וְלַמַּעֲרָב. דְּמַעִקְרָא בִּימֵי שְׁלֹמֹה דְּרָשׁוּ, מִזְבַּח אֲדָמָה, אָטוּם כַּאֲדָמָה שֶׁלֹּא יְהֵא חָלוּל, וּכְשֶׁהָיוּ מְנַסְּכִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית הָיוּ הַנְּסָכִים יוֹרְדִין מִן הַמִּזְבֵּחַ לְרִצְפָּה וְשׁוֹתְתִים לַבּוֹר שֶׁהָיָה כָּרוּי שָׁם אֵצֶל קֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית סָמוּךְ לַמִּזְבֵּחַ, וְלֹא הָיָה בְּתוֹךְ הַמִּזְבֵּחַ. וּבְנֵי הַגּוֹלָה הוֹסִיפוּ בְּבִנְיַן הַמִּזְבֵּחַ עַד שֶׁהָיָה אוֹתוֹ בּוֹר קָלוּט לְתוֹךְ הַמִּזְבֵּחַ, וּפָתְחוּ נְקָבִים לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ כְּנֶגְדּוֹ לֵירֵד שָׁם הַנְּסָכִים. שֶׁהֵם הָיוּ אוֹמְרִים שְׁתִיָּה כַּאֲכִילָה, מָה אֲכִילָה מִתְעַכֶּלֶת בַּמִּזְבֵּחַ, דְּהַיְנוּ הַקְּרָבָנוֹת שֶׁנִּשְׂרָפִים עַל גַּבֵּי מִזְבֵּחַ, אַף שְׁתִיָּה דְּהַיְנוּ נְסָכִים תִּבָּלַע בַּמִּזְבֵּחַ. וּקְרָא דְּמִזְבַּח אֲדָמָה, דָּרְשֵׁי לֵיהּ שֶׁיִּהֵא מְחֻבָּר בָּאֲדָמָה, שֶׁלֹּא יִבָּנֶנּוּ עַל גַּבֵּי כֻּפִּים וְלֹא עַל גַּבֵּי מְחִלּוֹת:

שֶׁנֶּאֱמַר וְהָאֲרִיאֵל. מִקְרָא הוּא בִּיחֶזְקֵאל [מג] שֶׁהָיָה מִתְנַבֵּא עַל מִדַּת בַּיִת שֵׁנִי וְשֶׁלֶּעָתִיד לָבֹא:

וְהָאֲרִיאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה. מִדּוֹת מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה קָאָמַר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה:

אֶל אַרְבַּעַת רְבָעָיו. מִלַּמֵּד שֶׁמֵּאֶמְצָעִיתוֹ מוֹדֵד שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה לְכָל רוּחַ, וְהַיְנוּ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע:

וְחוּט הַסִּקְרָא חוֹגְרוֹ בָּאֶמְצַע. חוּט אָדֹם הָיָה עָשׂוּי סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ בְּאֶמְצָעוֹ לְסוֹף חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֶׁל גָּבְהוֹ, דְּהַיְנוּ אַמָּה אַחַת לְמַטָּה מֵעֶלְיוֹנוֹ שֶׁל סוֹבֵב:

לְהַבְדִּיל בֵּין דָּמִים הָעֶלְיוֹנִים. חַטַּאת בְּהֵמָה וְעוֹלַת הָעוֹף שֶׁדָּמָן נִזְרָק לְמַעְלָה מִחוּט הַסִּקְרָא:

לַדָּמִים הַתַּחְתּוֹנִים. לְכָל שְׁאָר קָרְבָּנוֹת שֶׁזְּרִיקַת דָּמָן לְמַטָּה מִן הַחוּט:

וְאוֹכֶל בַּדָּרוֹם אַמָּה אַחַת כּוּ'. הַמִּזְבֵּחַ כֻּלּוֹ הָיָה בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, חוּץ מֵאַמָּה אַחַת עַל פְּנֵי אֹרֶךְ הַדָּרוֹם וְאַמָּה אַחַת עַל פְּנֵי אֹרֶךְ הַמִּזְרָח שֶׁהָיָה תּוֹפֵס מֵחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיְתָה אַמָּה שֶׁבַּמִּזְרָח עַל פְּנֵי כָּל הַמִּזְרָח, שֶׁכְּשֶׁמַּגִּיעַ לְקֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית הָיְתָה כֻּלָּהּ בְּתוֹךְ אַמָּה לַקֶּרֶן, וְכֵן אֲכִילַת הָאַמָּה הַדְּרוֹמִית לֹא הָיְתָה מְהֻלֶּכֶת עַל פְּנֵי כָּל הַדָּרוֹם,

שֶׁכְּשֶׁמַּגִּיעַ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית הָיְתָה כֻּלָּהּ סָמוּךְ לַקֶּרֶן אַמָּה. וְנִמְצְאוּ שְׁלֹשׁ קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, וְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית בְּלִבַּד הָיְתָה בְּחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה. וּלְפִי שֶׁבֵּרַךְ יַעֲקֹב אֶת בִּנְיָמִין וְאֵב יִטְרָף בַּבֹּקֶר יֹאכַל עַד (בראשית מט) וּמִתַּרְגְּמִינַן וּבְאַחֲסַנְתֵּיהּ יִתְבְּנֵי מַקְדְּשָׁא, דָּבָר הַמְקֻדָּשׁ לַדָּמִים לֹא יִהְיֶה אֶלָּא בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, לְפִיכָךְ לֹא עָשׂוּ יְסוֹד לַמִּזְבֵּחַ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, לְפִי שֶׁלֹּא הָיְתָה בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרֵף, וְלֹא הָיוּ דָמִים נִתָּנִים לְמַטָּה בְּאוֹתוֹ קֶרֶן. וּכְשֶׁהָיוּ עוֹשִׂים דְּפוּס מֻרְבָּע לְיָסוֹד לְמַלְאוֹתוֹ אֲבָנִים וְסִיד וְזֶפֶת וְעוֹפֶרֶת כְּדַאֲמַרַן, הָיוּ מְשִׂימִים עֵץ אוֹ כָּל דָּבָר בְּאוֹתוֹ זָוִית שֶׁל דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְמַלֵּא הַזָּוִית הַהִיא, וְאַחַר כָּךְ שׁוֹמְטִין הָעֵץ וְנִשְׁאַר אוֹתוֹ קֶרֶן פָּנוּי בְּלִי יְסוֹד. וּמִפְּנֵי זֶה נִקְרָא הַחֵלֶק הָאֶמְצָעִי שֶׁל מִזְבֵּחַ סוֹבֵב, לְפִי שֶׁהוּא מַקִּיף וְסוֹבֵב אֶת כָּל הַקְּרָנוֹת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּיְסוֹד:

משנה ב

וּבְקֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. לְמַטָּה בָּאַמָּה שֶׁל יְסוֹד הָיוּ שְׁנֵי נְקָבִים:

שֶׁהַדָּמִים הַנִּתָּנִים עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי. כְּגוֹן שְׁיָרֵי הַדָּם שֶׁל חַטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, שֶׁלְּאַחַר כָּל הַמַּתָּנוֹת הָיָה שׁוֹפֵךְ שְׁיָרֵי הַדָּם עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי:

וְעַל יְסוֹד דְּרוֹמִי. שְׁיָרֵי הַדָּם שֶׁל חִיצוֹנִיּוֹת:

יוֹרְדִין. דֶּרֶךְ אוֹתָן נְקָבִים, וּמִתְעָרְבִים בְּאַמַּת הַמַּיִם שֶׁבָּעֲזָרָה, וּמִשָּׁם יוֹצְאִין לְנַחַל קִדְרוֹן. וּבַעֲלֵי גְּנוֹת הָיוּ קוֹנִים אוֹתָן מִן הַגִּזְבָּרִים לְזַבֵּל בָּהֶן אֶת הַקַּרְקַע:

משנה ג

בְּאוֹתוֹ הַקֶּרֶן. שֶׁל מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית:

שֶׁבּוֹ יוֹרְדִין לַשִּׁית. לֶחָלָל שֶׁתַּחַת הַמִּזְבֵּחַ כְּנֶגֶד מְקוֹם הַנְּסָכִים:

וְכֶבֶשׁ הָיָה לִדְרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. כְּמִין גֶּשֶׁר מְשֻׁפָּע וְעָשׂוּי מִדְרוֹן שֶׁבּוֹ עוֹלִין וְיוֹרְדִין מִן הַמִּזְבֵּחַ. שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לַעֲלוֹת לוֹ בְּמַעֲלוֹת מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ) וְלֹא תַעֲלֶה בְמַעֲלוֹת עַל מִזְבְּחִי: **שִׁלֹּשִׁים וּשְׁתַּיִם.** אָרְכּוֹ הָיָה נָתוּן מִדָּרוֹם לְצָפוֹן, וְרָחְבּוֹ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה:

וּרְבוּבָה. כְּמִין חֵלוֹן חָלוּל. וְאַמָּה עַל אַמָּה הָיָה, וּבְכֶבֶשׁ עַצְמוֹ לְמַעֲרָבוֹ הָיָה עוֹמֵד:

רְבוּבָה. כְּמוֹ נְבוּבָה, לְשׁוֹן נְבוּב לוּחוֹת:

נוֹתְנִים פְּסוֹלֵי חַטַּאת הָעוֹף. שֶׁיִּהְיוּ שָׁם עַד שֶׁיָּבֹאוּ לִידֵי נוֹתָר וְאַחַר כָּךְ יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה:

משנה ד

מִבְקְעַת בֵּית כָּרֶם. הָיוּ מְבִיאִים אוֹתָן:

מִן הַבְּתוּלָה. קַרְקַע שֶׁלֹּא חָפְרוּ שָׁם מֵעוֹלָם:
וְהַפְּגִימָה. פּוֹסֶלֶת בָּאֲבָנִים, בְּכָל דָּבָר. וַאֲפִלּוּ לֹא נִפְגְּמוּ בְּבַרְזֶל:
וּמְלַבְּנִים אוֹתָן. בַּסִּיד, פַּעֲמַיִם בַּשָּׁנָה:
רַבִּי אוֹמֵר כוּ'. לֹא פְּלִיג אַתַּנָּא קַמָּא, אֶלָּא מוֹסִיף לוֹמַר דִּבְכָל עֶרֶב שַׁבָּת הָיוּ מְקַנְּחִים אוֹתָן בְּמַפָּה מִפְּנֵי הַדָּמִים:
לֹא הָיוּ סָדִין אוֹתוֹ בְּכָפִים. אַמִּלְתֵּיהּ דְּתַנָּא קַמָּא מְהַדַּר, כְּשֶׁהָיוּ מְלַבְּנִים אוֹתָן בְּסִיד פַּעֲמַיִם בַּשָּׁנָה, לֹא הָיוּ סָדִין אוֹתָן בְּכַפּוֹת שֶׁל בַּנָּאִים שֶׁרְגִילִים לָסוּד בּוֹ:

משנה ה

וְטַבָּעוֹת הָיוּ בְּצִפּוּנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ כּוֹפְתִים אֶת הַתָּמִיד כְּדִתְנַן בְּמַסֶּכֶת תָּמִיד, הִתְקִין יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע טַבָּעוֹת לְעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מִשְׁמְרוֹת כְּהֲנָה, וְהָיוּ קְבוּעוֹת בְּרִצְפָּה עֲשׂוּיוֹת כְּמִין קֶשֶׁת שֶׁהָיוּ מַכְנִיסִים בָּהֶן צַוָּאר בְּהֵמָה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וְנוֹעֲצִים רֹאשׁ הַטַּבַּעַת בָּאָרֶץ. וְהָיוּ לִצְפוֹנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, לְפִי שֶׁקָּדְשֵׁי קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן:
שְׁמֹנָה עַמּוּדִים נְסָסִים. עַמּוּדִים שֶׁל אֶבֶן נְמוּכִין:
וּרְבִיעִין שֶׁל אֶרֶז. חֲתִיכוֹת מְרֻבָּעוֹת שֶׁל אֶרֶז הָיוּ עַל הָעַמּוּדִים:
וְאַנְקְלָיוֹת. כְּעֵין מַזְלְגוֹת, אנצינ"ש בְּלַע"ז:
הָיוּ קְבוּעִין. בְּאוֹתָן רְבִיעִין שֶׁל אֶרֶז, וְתוֹלִין בָּהֶן הַבְּהֵמָה:
וּשְׁלֹשָׁה סְדָרִים. שֶׁל אֲנְקְלָיוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ הָיוּ בְּכָל חֲתִיכַת עֵץ, לִתְלוֹת בְּהֵמָה גְּדוֹלָה אוֹ קְטַנָּה:
עַל שֻׁלְחָנוֹת שֶׁל שַׁיִשׁ. שֶׁעֲלֵיהֶן מְדִיחִין הַקְּרָבַיִם, לְפִי שֶׁהַשַּׁיִשׁ מְקֻרָּר וּמְצַנֵּן וְשׁוֹמֵר הַבָּשָׂר שֶׁלֹּא יִסְרִיחַ:

משנה ו

הָכִי גָּרְסִינַן **רוּם מַעֲלָה חֲצִי אַמָּה וְשֻׁלְחָהּ אַמָּה, אַמָּה אַמָּה וְרֹבָד שֶׁלֹּשׁ, אַמָּה אַמָּה וְרֹבָד שֶׁלֹּשׁ, הָעֶלְיוֹנָה אַמָּה אַמָּה וְרֹבָד אַרְבַּע. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הָעֶלְיוֹנָה אַמָּה אַמָּה וְרֹבָד חֲמֵשׁ**. כָּךְ כָּתַב רַבִּי בָּרוּךְ שֶׁמָּצָא בְּנֻסְחָאוֹת יְשָׁנוֹת מְדֻיָּקוֹת. וְהָכִי פֵּרוּשָׁהּ, רוּם, גֹּבַהּ הַמַּעֲלָה, חֲצִי אַמָּה, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ כֻּלָּן:
וְשֻׁלְחָהּ. דְּהַיְנוּ מָשָׁךְ רֹחַב הַמַּעֲלָה, שֶׁזֶּהוּ מִדְרַךְ הָרֶגֶל, הָיָה אַמָּה. וּמַעֲלָה שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, כָּל אַחַת הָיָה שֻׁלְחָהּ אַמָּה, וְהַיְנוּ אַמָּה אַמָּה דְּקָתָנֵי:
וְרֹבָד שָׁלֹשׁ. מַעֲלָה רְבִיעִית הָיָה רָחְבָּהּ שָׁלֹשׁ אַמּוֹת. וְרֹבָד דְּקָתָנֵי, הַיְנוּ שׁוּרָה שֶׁל רִצְפָּה, כְּמוֹ מֻקָּף רְבָדִים שֶׁל אֶבֶן, עַל הָרֹבָד הָרְבִיעִי שֶׁבָּעֲזָרָה. לְפִי שֶׁהָרִצְפָּה הָיְתָה רְחָבָה בְּלֹא מַעֲלָה, וּמְשׁוּם הָכִי לֹא אָמַר שֻׁלְחָהּ שָׁלֹשׁ, אֶלָּא רֹבָד שָׁלֹשׁ, כְּלוֹמַר שׁוּרַת הָרִצְפָּה:

וְאַמָּה אַמָּה. כְּלוֹמַר מַעֲלָה חֲמִישִׁית וְשִׁשִּׁית, כָּל אַחַת הָיְתָה שִׁלְחָהּ אַמָּה:

וְרֹבָד שָׁלֹשׁ. מַעֲלָה שְׁבִיעִית הָיְתָה רָחְבָּהּ שָׁלֹשׁ אַמּוֹת:

הָעֲלִיּוֹנָה אַמָּה אַמָּה וְרֹבָד אַרְבַּע. פֵּרוּשׁ, הַמַּעֲלָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁהִיא הַמַּעֲלָה שֶׁל שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה לְאַחַר אַרְבַּע מַעֲלוֹת שֶׁהָיְתָה לְכָל אַחַת אַמָּה, הַמַּעֲלָה הָעֲלִיּוֹנָה הָיְתָה רְחָבָה אַרְבַּע אַמּוֹת עַד הָאוּלָם. נִמְצְאוּ כָּל הַמַּעֲלוֹת תִּשַׁע עֶשְׂרֵה אַמּוֹת מִן הָרִאשׁוֹנָה עַד הָאוּלָם. וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת רֹחַב שֶׁל רִצְפָּה חֲלָקָה הָיָה מִן הַמִּזְבֵּחַ עַד תְּחִלַּת הַמַּעֲלוֹת, הֲרֵי עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אַמּוֹת בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הָעֲלִיּוֹנָה וְכוּ' רֹבָד חָמֵשׁ. עַד הָאוּלָם. דְּסָבַר לְסוֹף שְׁתֵּי אַמּוֹת שֶׁל מִזְבֵּחַ מַתְחִילוֹת הַמַּעֲלוֹת:

משנה ז

חָמֵשׁ אֲמַלְתָּרָאוֹת. קוֹרוֹת מְצֻיָּרוֹת וּמְכֻיָּרוֹת:

שֶׁל מִילָת. שֶׁל אִילָן שֶׁגְּדֵלִים בּוֹ עֲפָצִים שֶׁקְּרוּיִין מִילִין. כִּדְאָמְרִינַן בְּגִטִּין (דף יט) חַיְשִׁינַן שֶׁמָּא בְּמֵי מִילִין כְּתָבוֹ:

הַתַּחְתּוֹנָה. הַקּוֹרָה הַתַּחְתּוֹנָה מֻשְׁכֶּבֶת עַל מַשְׁקוֹף הַפֶּתַח לָרָחְבּוֹ שֶׁל פֶּתַח שֶׁהוּא רָחָב עֶשְׂרִים אַמָּה, וְהַקּוֹרָה עוֹדֶפֶת עַל הַפֶּתַח אַמָּה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה, נִמְצָא אָרְכָּהּ עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם. וְקוֹרָה שְׁנִיָּה שֶׁלְּמַעְלָה הֵימֶנָּה עוֹדֶפֶת עַל הָרִאשׁוֹנָה אַמָּה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה, נִמְצָא אָרְכָּהּ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע. וְהַשְּׁלִישִׁית עֶשְׂרִים וָשֵׁשׁ, וְהָרְבִיעִית עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנָה, וַחֲמִישִׁית שְׁלֹשִׁים:

וְנִדְבָּךְ. שׁוּרָה. כְּמוֹ נִדְבָּכִים דִּי אֶבֶן גָּלָל (עזרא ו):

בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת. חָמֵשׁ קוֹרוֹת אֵלּוּ לֹא הָיוּ נוֹגְעוֹת זוֹ בָזוֹ, אֶלָּא שׁוּרָה שֶׁל בְּנָיָן שֶׁל אֲבָנִים הָיְתָה בֵּין זוֹ לָזוֹ:

משנה ח

שֶׁלֹּא יִבָּעֲטוּ. שֶׁלֹּא יִטּוּ הַכְּתָלִים לִפְלֹט מֵחֲמַת גָּבְהָן, וְהָיוּ הַכְּלוֹנָסוֹת הַלָּלוּ הַנִּמְשָׁכִים מִכֹּתֶל זֶה לְכֹתֶל זֶה סוֹמְכִים שְׁנֵי הַכְּתָלִים שֶׁלֹּא יִפָּלוּ:

וְרוֹאִין אֶת הָעֲטָרֹת. שֶׁמַּחֲלוֹנוֹת שֶׁל הֵיכָל:

כָּל מִי שֶׁהוּא מִתְנַדֵּב. זָהָב לַהֵיכָל, וְרוֹצֶה שֶׁהַזָּהָב עַצְמוֹ שֶׁהִתְנַדֵּב יִתְנוּהוּ בַּהֵיכָל לְפִי שֶׁהָיָה כֻּלּוֹ מְצֻפֶּה זָהָב, הָיָה עוֹשֶׂה מֵאוֹתוֹ זָהָב שֶׁמִּתְנַדֵּב כִּדְמוּת גַּרְגִּיר אוֹ עָלֶה אוֹ אֶשְׁכּוֹל וְתוֹלֶה בָּהּ:

וְנִמְנוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֹּהֲנִים. מִכֹּבֶד הַזָּהָב מֻרְבֶּה שֶׁהָיָה בָּהּ, הֻצְרְכוּ שְׁלֹשׁ מְאוֹת כֹּהֲנִים לְטַלְטְלָהּ וּלְפַנּוֹתָהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. וְזֶה אֶחָד מִן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁדִּבְּרוּ חֲכָמִים לְשׁוֹן הֲבַאי,

דְּלָאו דַּוְקָא שְׁלֹשׁ מְאוֹת כֹּהֲנִים, וְלֹא נִתְכַּוֵּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק אֶלָּא לְהוֹדִיעַ שֶׁזֶּהֶב הַרְבֵּה הִתְנַדְּבוּ שָׁם:

פרק ד

משנה א

פְּתָחוֹ שֶׁל הֵיכָל. שְׁתַּיִם בִּפְנִים. בָּעֲבִי הַכֹּתֶל שֶׁכְּלַפֵּי פְּנִים:

וּשְׁתַּיִם בַּחוּץ. בְּעָבְיוֹ שֶׁכְּלַפֵּי הַחוּץ. שֶׁעָבְיוֹ שֶׁל כֹּתֶל הַהֵיכָל הָיָה שֵׁשׁ אַמּוֹת, וּלְסוֹף אַמָּה חִיצוֹנָה שֶׁל עָבְיוֹ הַכֹּתֶל הָיוּ הַדְּלָתוֹת הַחִיצוֹנוֹת אֶחָד לִימִין הַפֶּתַח וְאֶחָד לִשְׂמֹאלוֹ, כָּל דֶּלֶת מֵהֶן רָחְבָּהּ חֲמֵשׁ אַמּוֹת, וּכְשֶׁהָיוּ נְעוּלוֹת הָיוּ נוֹגְעוֹת זוֹ בָזוֹ וְסוֹתְמוֹת רֹחַב חֲלַל הַפֶּתַח שֶׁרָחְבּוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת, וּכְשֶׁהָיוּ נִפְתָּחוֹת לְצַד פְּנִים מְכַסּוֹת חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֶׁל עָבְיוֹ הַכֹּתֶל. וּשְׁתַּיִם דְּלָתוֹת אֲחֵרוֹת כְּמִדּוֹת אֵלּוּ הָיוּ קְבוּעוֹת בְּסוֹף עָבְיוֹ הַכֹּתֶל לְצַד פְּנִים, וּכְשֶׁהֵן נִפְתָּחוֹת מְכַסּוֹת חֲמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּה וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּה מֵרֹחַב כֹּתֶל הַהֵיכָל בִּפְנִים, וְשָׁם לֹא הָיָה הַכֹּתֶל טוּחַ בְּזָהָב כְּמוֹ שְׁאָר הַבַּיִת, לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה נִרְאֶה:

אִצְטְרָמִיטָה. לוּחוֹת שֶׁל פְּרָקִים מְחֻבָּרוֹת עַל יְדֵי חֲלִיּוֹת, וְהֵן נִפְתָּחוֹת, וּכְשֶׁרוֹצֶה נִכְפָּפוֹת וְנִכְפָּלוֹת זוֹ עַל זוֹ. כָּךְ הָיוּ כָּל הַדְּלָתוֹת הַלָּלוּ בֵּין שֶׁלִּפְנִים בֵּין שֶׁלַּחוּץ מְחֻבָּרוֹת עַל יְדֵי חֲלִיּוֹת, וּלְסוֹף חֲצִי אַמָּה שֶׁל עָבְיוֹ הַכֹּתֶל הָיוּ קְבוּעוֹת, בֵּין הַדְּלָתוֹת שֶׁבִּפְנִים בֵּין אוֹתָן שֶׁבַּחוּץ, וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת שֶׁל עָבְיוֹ הַכֹּתֶל מַפְסִיקוֹת בֵּין הַדְּלָתוֹת הַחִיצוֹנוֹת לַדְּלָתוֹת הַפְּנִימִיּוֹת. וְכָל דֶּלֶת הָיָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת מְחֻבָּר מִשְּׁתֵּי לוּחוֹת, כָּל לוּחַ שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחֱצָה, וּכְשֶׁנִּפְתַּח הַדֶּלֶת הַחִיצוֹן לְצַד פְּנִים הָיָה חֶצְיוֹ נִכְפָּף וְנִכְפָּל זֶה עַל זֶה, וּמְכַסֶּה מֵעָבְיוֹ הַכֹּתֶל אַמָּתַיִם וַחֲצִי, וְכֵן הַדֶּלֶת הַקְּבוּעַ בִּפְנִים כְּשֶׁנִּפְתַּח לְצַד חוּץ הָיָה אַף הוּא נִכְפָּף וְנִכְפָּל וּמְכַסֶּה הָאַמָּתַיִם וַחֲצִי שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מֵעָבְיוֹ הַכֹּתֶל:

שֶׁנֶּאֱמַר וּשְׁתַּיִם דְּלָתוֹת לַדְּלָתוֹת שְׁתַּיִם. אַלְמָא כָּל דֶּלֶת וְדֶלֶת הָיְתָה חֲלוּקָה לִשְׁתַּיִם:

משנה ב

וּשְׁנֵי פִּשְׁפָּשִׁין. שְׁנֵי פְּתָחִים קְטַנִּים אֶחָד מִימִין שַׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁל הֵיכָל וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ, רְחוּקִים קְצָת מִן הַשַּׁעַר. אוֹתוֹ שֶׁבַּדָּרוֹם כְּתִיב סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפָּתֵחַ, בְּשֶׁל עָתִיד, וּמִסְתָּמָא כָּךְ הָיָה בְּבֵית עוֹלָמִים:

וּפָתַח אֶת הַפִּשְׁפָּשׁ וְנִכְנַס. מִשָּׁם לַתָּא. וְהִיא לִשְׁכָּה אַחַת הַפְּתוּחָה לַהֵיכָל. וּמִן הַתָּא נִכְנַס לַהֵיכָל, וְהוֹלֵךְ בַּחֲלַל הַהֵיכָל עַד הַשַּׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁבְּסוֹף עָבְיוֹ הַכֹּתֶל מִבִּפְנִים, וּפוֹתְחוֹ וּבָא לוֹ אֶל שַׁעַר הַשֵּׁנִי שֶׁבְּסוֹף עָבְיוֹ הַכֹּתֶל מִבַּחוּץ, וְעוֹמֵד בִּפְנִים וּפוֹתְחוֹ:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּתוֹךְ עָבְיוֹ שֶׁל כֹּתֶל הָיָה מְהַלֵּךְ. קְסָבַר דְּמִן הַתְּא לֹא הָיָה נִכְנָס לַהֵיכָל, אֶלָּא מִן הַתְּא הָיָה מְהַלֵּךְ בְּתוֹךְ עָבְיוֹ שֶׁל כֹּתֶל עַד שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד בֵּין שְׁנֵי הַשְּׁעָרִים, וּפוֹתֵחַ אֶת דְּלָתוֹת שֶׁל שַׁעַר הַחִיצוֹן מִבִּפְנִים, וּדְלָתוֹת שֶׁל שַׁעַר הַפְּנִימִי מִבַּחוּץ:

משנה ג

תְּאִים. לְשָׁכוֹת:

חֲמִשָּׁה עָשָׂר בַּצָּפוֹן. לְקַמָּן בְּפִרְקִין כִּי חֲשִׁיב מִצָּפוֹן לְדָרוֹם שִׁבְעִים אַמָּה, קָא תָנֵי כֹּתֶל הַמְּסִבָּה חֲמֵשׁ, וְהַמְּסִבָּה שָׁלֹשׁ, כֹּתֶל הַתְּא חֲמֵשׁ, וְהַתְּא שֵׁשׁ, וְכֹתֶל הַהֵיכָל שֵׁשׁ. וּכְנֶגְדָּן קָחֲשִׁיב בַּדָּרוֹם. וְלָאו לְמֵימְרָא דְּעֶבְיֵי כֹּתֶל הַמְּסִבָּה וְעֶבְיֵי כֹּתֶל הַתְּא וְעֶבְיֵי כֹּתֶל הַהֵיכָל שֶׁלְּצַד צָפוֹן הָיָה כָּךְ, אֶלָּא עֶבְיֵי הַכֹּתֶל עִם הֶחָלָל שֶׁבֵּינוֹ וּבֵין הַכֹּתֶל הַשֵּׁנִי הוּא מוֹנֶה, וּבְחָמֵשׁ שֶׁל כֹּתֶל הַמְּסִבָּה וְשָׁלֹשׁ שֶׁל מְסִבָּה וְחָמֵשׁ שֶׁל כֹּתֶל הַתְּא וְשֵׁשׁ שֶׁל הַתְּא וְשֵׁשׁ שֶׁל כֹּתֶל הַהֵיכָל, בְּכָל אֶחָד מֵאֵלּוּ הַחֲמִשָּׁה הָיְתָה לִשְׁכָּה אַחַת דְּהַיְנוּ תָּא, הֲרֵי חֲמִשָּׁה תָּאִים בַּצָּפוֹן. וּכְנֶגְדָּן בַּדָּרוֹם. וְעַל אֵלּוּ הַחֲמִשָּׁה הָיוּ בְּנוּיִין חֲמִשָּׁה אֲחֵרִים, וְעוֹד חֲמִשָּׁה עַל גַּבֵּיהֶן, הֲרֵי חֲמִשָּׁה עָשָׂר תָּאִים לַצָּפוֹן וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַדָּרוֹם. וְכֵן בַּמַּעֲרָב קָחֲשִׁיב לְקַמָּן בְּפִרְקִין כֹּתֶל הַהֵיכָל שֵׁשׁ וְהַתְּא שֵׁשׁ וְכֹתֶל הַתְּא חֲמֵשׁ, בְּכָל אֶחָד מֵהֶם הָיָה לִשְׁכָּה, שֶׁלֹּא הָיָה הַכֹּתֶל עָב שֵׁשׁ אֶלָּא הַכֹּתֶל עִם הַתְּא שֶׁבּוֹ הָיָה שֵׁשׁ, וְהַתְּא [הָאַחֵר] שֶׁחוּצָה לוֹ הָיָה שֵׁשׁ, וְכֹתֶל הַתְּא הָאַחֵר שֶׁחוּץ לָהֶם עִם הַתְּא שֶׁבּוֹ הָיָה חֲמֵשׁ, הֲרֵי שָׁלֹשׁ לִשְׁכוֹת. וְשָׁלֹשׁ לִשְׁכוֹת אֲחֵרוֹת בְּנוּיוֹת עַל גַּבֵּי אֵלּוּ הַשָּׁלֹשׁ, וּשְׁתַּיִם עַל גַּבֵּיהֶן, הֲרֵי שְׁמֹנָה תָּאִים לַמַּעֲרָב:

וְאֶחָד לַפִּשְׁפָּשׁ. לַתְּא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַפִּשְׁפָּשׁ הַצָּפוֹנִי, שֶׁבְּאוֹתוֹ תָּא נִכְנָסִים לַהֵיכָל. וּסְתָם מַתְנִיתִין כְּרַבָּנָן דְּאָמְרֵי לְעֵיל נִכְנַס לַתָּא וּמִן הַתָּא לַהֵיכָל. דְּלֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר בְּתוֹךְ עָבְיוֹ שֶׁל כֹּתֶל הָיָה מְהַלֵּךְ:

משנה ד

הַתַּחְתּוֹנָה חֲמֵשׁ. מְחוּץ לְכֹתֶל הַמְּסִבָּה שֶׁהוּא הַכֹּתֶל הַחִיצוֹן שֶׁל הַקֹּדֶשׁ הָיוּ יְצִיעִים, דְּהַיְנוּ גְּזוּזְטְרָאוֹת מְקֻיָּפִים אֶת הַבַּיִת מִשָּׁלֹשׁ רוּחוֹת מַעֲרָב צָפוֹן וְדָרוֹם, וְהָיוּ הַיְצִיעִים הַלָּלוּ תַּחְתִּיִּים שְׁנַיִּים וּשְׁלִישִׁים. הַיְצִיעַ הַתַּחְתּוֹנָה חֲמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ, וְהָרִבָּד שֶׁעֲלֶיהָ דְּהַיְנוּ הַתִּקְרָה שֶׁעַל הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהִיא הָרִצְפָּה שֶׁל הַתִּיכוֹנָה, שֵׁשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ, לְפִי שֶׁכֹּתֶל הַמְּסִבָּה הָיָה הוֹלֵךְ וּמֵצַר כְּלַפֵּי מַעְלָה, וּכְשֶׁהִגִּיעַ אֶל הָרִבָּד שֶׁעַל גַּבֵּי הַתַּחְתּוֹנָה הָיָה נִכְנָס לִפְנִים אַמָּה אַחַת, וְעַל אוֹתָהּ אַמָּה הַבּוֹלֶטֶת הָיוּ נְתוּנִים קוֹרוֹת הַיְצִיעַ. נִמְצֵאת הַיְצִיעַ הַתִּיכוֹנָה רָחְבָּה אַמָּה אַחַת יוֹתֵר מִן הַתַּחְתּוֹנָה, דְּהַיְנוּ אוֹתָהּ אַמָּה שֶׁנִּכְנָס הַכֹּתֶל לִפְנִים. וְכֵן כְּשֶׁמַּגִּיעַ לָרִבָּד שֶׁעַל גַּבֵּי הַתִּיכוֹנָה שֶׁהִיא הָרִצְפָּה שֶׁל שְׁלִישִׁית, הָיָה הַכֹּתֶל מֵצַר וְנִכְנָס לִפְנִים אַמָּה אַחַת, כְּדֵי שֶׁיְּנִיחַ רֹאשׁ הַקּוֹרָה עַל אוֹתָהּ אַמָּה, שֶׁכֹּתֶל הַתִּיכוֹנָה בּוֹלֵט וְיוֹצֵא

לַחוּץ יוֹתֵר מִכֹּתֶל הָע�ֶלְיוֹנָה, וְנִמְצֵאת הַיְצִיעַ הָעֶלְיוֹנָה רְחָבָה אַמָּה יוֹתֵר מִן הַתִּיכוֹנָה וּשְׁתֵּי אַמּוֹת יוֹתֵר מִן הַתַּחְתּוֹנָה. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ו) כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת חוּצָה לְבִלְתִּי אֱחֹז בְּקִירוֹת הַבַּיִת, כְּלוֹמַר הָיָה מְגַרֵעַ וּמְחַסֵּר בָּעֱבִי הַכֹּתֶל מִבַּחוּץ אַמָּה אַחַת בָּרֹבֶד שֶׁל הַתִּיכוֹנָה, וְעוֹד אַמָּה אַחֶרֶת בָּרֹבֶד שֶׁל הָעֶלְיוֹנָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מָקוֹם לָשׂוּם בָּהֶם רָאשֵׁי הַקּוֹרוֹת שֶׁל הָרֹבֶד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לֶאֱחֹז בְּקִירוֹת הַבַּיִת לַעֲשׂוֹת חוֹרִין בַּכֹּתֶל וְלִתְחֹב שָׁם רָאשֵׁי הַקּוֹרוֹת:

משנה ה

וּמִסְבָּה. כְּמִין מְחִלָּה וּמְעָרָה:

שֶׁבָּהּ הָיוּ עוֹלִים לְגַגּוֹת הָאֻתְּאִים. וּמִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלֶה בָּהּ עוֹלֶה דֶּרֶךְ הֶקֵּף וְיוֹרֵד דֶּרֶךְ הֶקֵּף, קָרוּי מְסִבָּה:

וְלוּלִין. אֲרֻבּוֹת שֶׁעוֹשִׂים בַּעֲלִיּוֹת:

מְשַׁלְשְׁלִים אֶת הָאֻמָּנִים. מוֹרִידִין אוֹתָם בְּחֶבֶל בְּתוֹךְ הַחֲבוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָנוּ בִּרְאִיַּת בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים, אֶלָּא מְתַקְּנִין מַה שֶּׁצָּרִיךְ בִּלְבַד וְעוֹלִין:

משנה ו

מַאָה עַל מַאָה. מֵאָה אֹרֶךְ וּמֵאָה רֹחַב:

אֹטֶם. בִּנְיָן אָטוּם וְסָתוּם לִהְיוֹת יְסוֹד לַבַּיִת, שֶׁעָלָיו מַעֲמִידִין הַכְּתָלִים:

אַמָּה כִּיּוּר. הַקּוֹרָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל תִּקְרָה הָיְתָה עֲבְיָהּ אַמָּה. וּלְפִי שֶׁהָיְתָה טוּחָה בְּזֶהָב וּמְצֻיֶּרֶת צִיּוּרִים נָאִים נִקְרֵאת כִּיּוּר:

וְאַמָּתַיִם בֵּית דִּלְפָּה. הַקּוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הַנִּשְׁעָנוֹת עַל הַקּוֹרָה הַתַּחְתּוֹנָה הָיָה עֲבְיָן שְׁתֵּי אַמּוֹת, וְהֵן קְרוּיִין בֵּית דִּלְפָּה, לְפִי שֶׁהַנְּסָרִין שֶׁל תִּקְרָה מְחֻבָּרִין עַל יָדָן. תַּרְגּוּם בַּמַּחְבֶּרֶת, בְּבֵית לוֹפֵי. וְאֵין לְתָמֵהַּ הֵיאַךְ הָיְתָה הַקּוֹרָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהַכֹּל נִשְׁעָן עֲלֵיהֶם עֲבְיָהּ אַמָּה אַחַת בִּלְבַד וְהַקּוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת שֶׁאֵין סוֹבְלוֹת מַשָּׂא כָּל כָּךְ הָיָה עֲבְיָן שְׁתֵּי אַמּוֹת, לְפִי שֶׁהַקּוֹרָה הַתַּחְתּוֹנָה מִתּוֹךְ שֶׁהָיְתָה רְחָבָה בְּיוֹתֵר בָּעֱבִי אַמָּה הָיְתָה חֲזָקָה וּבְרִיאָה וְיכוֹלָה לְקַבֵּל הַבִּנְיָן שֶׁעָלֶיהָ, אֲבָל הַקּוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ רְחָבוֹת אֶלָּא טֶפַח אוֹ פָּחוֹת צְרִיכוֹת לִהְיוֹת עֲבוֹת יוֹתֵר. אִי נַמִּי, הָיוּ הַקּוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת עֲבְיָן שְׁתֵּי אַמּוֹת כְּדֵי לְהַרְחִיק הַתִּקְרָה מִן הַקּוֹרָה הַתַּחְתּוֹנָה, לְפִי שֶׁהִיא מְצֻיֶּרֶת צִיּוּרִים נָאִים, וְאִם הָיְתָה הַתִּקְרָה סְמוּכָה לָהּ לֹא הָיוּ צִיּוּרֶיהָ נִרְאוֹת וְנִכָּרוֹת כָּל כָּךְ:

תִּקְרָה. הַנְּסָרִים שֶׁנּוֹתְנִין עַל הַקּוֹרוֹת הָיוּ עֲבְיָן אַמָּה:

מַעֲזִיבָה. הַטִּיט וְהָאֲבָנִים וְהַסִּיד שֶׁנּוֹתְנִין עַל הַנְּסָרִין:

כְּלֵה עוֹרֵב. טַס שֶׁל בַּרְזֶל חַד כְּמִין סַיִף וְנִבְהוֹ אַמָּה הָיָה מֻנָּח עַל גַּבֵּי הַמַּעֲקֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָנוּחוּ הָעוֹפוֹת עָלָיו, לְפִיכָךְ נִקְרָא כְּלֵה עוֹרֵב, שֶׁמְּכַלֶּה הָעוֹרְבִים מִשָּׁם:

משנה ז

כֹּתֶל הָאוּלָם. עֻבְיוֹ כֹּתֶל הָאוּלָם לְצַד מִזְרָח חֲמֵשׁ אַמּוֹת. וְכֵן כֹּתֶל הַהֵיכָל עָבְיוֹ שֵׁשׁ לְצַד מִזְרָח:

וְתוֹכוֹ. חֲלָלוֹ שֶׁל הֵיכָל אַרְבָּעִים אַמָּה:

וְאַמָּה טְרַקְסִין. כֹּתֶל הַמַּפְסִיק בֵּין הַהֵיכָל לְבֵין קְדֻשֵּׁי הַקָּדָשִׁים קְרוּי טְרַקְסִין, עַל שֵׁם שֶׁסּוֹגֵר עַל הָאָרוֹן וְהַלּוּחוֹת שֶׁנִּתְּנוּ בְּסִינַי. טְרַק בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּי סְגִירָה, כְּמוֹ טְרוּקֵי גַּלֵּי [בְּרָכוֹת כח.]. סִין, סִינַי. וְעֻבְיוֹ שֶׁל כֹּתֶל זֶה, אַמָּה. וְלֹא הִכְרִיעוּ בּוֹ חֲכָמִים אִי קְדֻשָּׁתוֹ כִּקְדֻשַּׁת פְּנִים אוֹ כִּקְדֻשַּׁת חוּץ, לְפִיכָךְ עָשׂוּ בְּבֵית שֵׁנִי שְׁתֵּי פְּרוֹכוֹת, אַחַת חִיצוֹנָה וְאַחַת פְּנִימִית, וּבֵינֵיהֶן אֲוִיר אַמָּה, לְקָלֹט בֵּינֵיהֶן אֲוִיר מְקוֹם הַכֹּתֶל שֶׁהָיָה עָבְיוֹ אַמָּה:

כֹּתֶל הַהֵיכָל שֵׁשׁ. כְּבָר פֵּרַשְׁנוּ לְעֵיל שֶׁלֹּא הָיָה כֹּתֶל הַהֵיכָל שֶׁבְּצַד מַעֲרָב עָבְיוֹ שֵׁשׁ, אֶלָּא עֻבְיוֹ כֹּתֶל הַהֵיכָל עִם הַמָּקוֹם הַפָּנוּי שֶׁבֵּינוֹ וּבֵין הַכֹּתֶל הַשֵּׁנִי שֶׁחוּצָה לוֹ הָיָה שֵׁשׁ אַמּוֹת. וְעֻבְיוֹ כֹּתֶל הַשֵּׁנִי שֶׁקָּרוּי תֵּא עִם הַמָּקוֹם הַפָּנוּי שֶׁבֵּינוֹ וּבֵין הַכֹּתֶל הַשְּׁלִישִׁי שֵׁשׁ אַמּוֹת. וְעֻבְיוֹ הַכֹּתֶל הַשְּׁלִישִׁי שֶׁקָּרוּי כֹּתֶל הַתֵּא עִם הַמָּקוֹם הַפָּנוּי שֶׁבֵּינוֹ וּבֵין הַכֹּתֶל הָרְבִיעִי הַחִיצוֹן הָיָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת. וּשְׁלֹשֶׁת הַמְּקוֹמוֹת הַפְּנוּיִין שֶׁבֵּין אַרְבָּעָה כְּתָלִים הֵן הַתָּאִים. וַעֲלֵיהֶן תָּאִים אֲחֵרִים, כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ לְמַעְלָה בַּמַּעֲרָב שְׁלֹשָׁה עַל גַּבֵּי שְׁלֹשָׁה וּשְׁנַיִם עַל גַּבֵּיהֶן. וְכֵן מִצָּפוֹן לְדָרוֹם כֹּתֶל הַמִּסְבָּה חֲמֵשׁ כוּ', כֻּלָּן עִם הֶחָלָל שֶׁבֵּין כֹּתֶל לְכֹתֶל, הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי לְעֵיל:

חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִן הַצָּפוֹן. שֶׁכֹּתֶל הָאוּלָם עָבְיוֹ חֲמֵשׁ אַמָּה, וְהָאוּלָם עֶשֶׂר אַמּוֹת לַצָּפוֹן וְכֵן לַדָּרוֹם:

בֵּית הַחֲלִיפוֹת. עַל שֵׁם הַסַּכִּינִים שֶׁגּוֹנְזִים שָׁם, קְרוּי בֵּית הַחֲלִיפוֹת, שֶׁכֵּן בִּלְשׁוֹן רוֹמִי קוֹרִין לַסַּכִּינִים הַגְּדוֹלִים חֲלָפִים:

צַר מֵאֲחוֹרָיו. לְצַד מַעֲרָב: **וְרָחָב מִלְּפָנָיו**. לְצַד מִזְרָח. וְלֹא אִתְפָּרֵשׁ לִי הֵיאַךְ, שֶׁהֲרֵי מֵאָה עַל מֵאָה הָיָה בְּשָׁוֶה:

פרק ה

משנה א

כָּל הָעֲזָרָה. כָּל הֶקֵּף הָעֲזָרָה, שֶׁבְּתוֹךְ אוֹתוֹ הֶקֵּף נִבְנָה הַבַּיִת לְצַד מַעֲרָבוֹ, וְהֶחָצֵר וְהַמִּזְבֵּחַ בְּמִזְרָחוֹ:

אֹרֶךְ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים וָשֶׁבַע. מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב:
עַל רֹחַב מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ. מִן הַצָּפוֹן לַדָּרוֹם:
מְקוֹם דְּרִיסַת רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל. וְהִיא הַנִּקְרֵאת עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל. וּמְקוֹם דְּרִיסַת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים קְרוּיָה עֶזְרַת כֹּהֲנִים:
הַמִּזְבֵּחַ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים. מְפֹרָשׁ לְעֵיל רֵישׁ פֶּרֶק ג׳:
הַהֵיכָל מֵאָה אַמָּה. עֻבִּי כֹּתֶל אוּלָם, וַחֲלָלוֹ שֶׁל אוּלָם, וְעֻבִּי כֹּתֶל הַהֵיכָל, וַחֲלָלוֹ, וְאַמָּה טְרַקְסִין, וַחֲלַל בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים, וְכֹתֶל הַהֵיכָל לַמַּעֲרָב, וְהַתָּא וְכֹתֶל הַתָּא, הַכֹּל מֵאָה אַמָּה כַּמְפֹרָשׁ בְּפִרְקִין דִּלְעֵיל:
וְאַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה אֲחוֹרֵי בֵּית הַכַּפֹּרֶת. מִכֹּתֶל הַחִיצוֹן שֶׁל הֵיכָל לְצַד מַעֲרָב עַד הַכֹּתֶל מַעֲרָבִי שֶׁל עֲזָרָה הָיָה אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה שֶׁל חֻלִּין עִם עֻבִּי הַכֹּתֶל, קְרוּי אֲחוֹרֵי בֵּית הַכַּפֹּרֶת:

משנה ג

לִשְׁכַּת הַפַּרְוָה. אָדָם מְכַשֵּׁף שֶׁשְּׁמוֹ פַּרְוָה בָּנָה אוֹתָהּ לִשְׁכָּה עַל יְדֵי מְכַשֵּׁפוּת, וְנִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ. כָּךְ מָצָאתִי. וְרַמְבַּ"ם כָּתַב, שֶׁהָיָה חוֹתֵר בַּקִּיר כְּדֵי לִרְאוֹת מִשָּׁם הֵיאַךְ הָיָה כֹּהֵן עוֹבֵד הָעֲבוֹדָה וְנֶהֱרַג שָׁם:
וְעַל גַּגָּהּ הָיָה בֵּית הַטְּבִילָה לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. חָמֵשׁ טְבִילוֹת שֶׁטּוֹבֵל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כְּשֶׁהוּא מִשַּׁנֶּה מִבִּגְדֵי זָהָב לִבְגְדֵי לָבָן וּמִבִּגְדֵי לָבָן לִבְגְדֵי זָהָב, כֻּלָּם הָיוּ עַל גַּג בֵּית הַפַּרְוָה, לְפִי שֶׁהָיְתָה מְקֻדֶּשֶׁת בִּקְדֻשַּׁת הָעֲזָרָה. וּטְבִילוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת יוֹם הַכִּפּוּרִים בָּעִינַן בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּדְכְתִיב (ויקרא טז) וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. חוּץ מִטְּבִילָה רִאשׁוֹנָה שֶׁאֵינָהּ בָּאָה בִּשְׁבִיל יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁאַף שְׁאָר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה אֵין אָדָם טָהוֹר נִכְנָס לָעֲזָרָה עַד שֶׁיִּטְבֹּל, הִלְכָּךְ טְבִילָה רִאשׁוֹנָה הָיְתָה בַּחֹל עַל גַּבֵּי שַׁעַר הַמַּיִם, הוּא שַׁעַר הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבַּדָּרוֹם, וּמַעְיָן שֶׁל מַיִם הָיָה מָשׁוּךְ שָׁם בָּאַמָּה הַבָּאָה מֵעֵין עֵיטָם, וְשָׁם הָיָה טוֹבֵל טְבִילָה הָרִאשׁוֹנָה:
מְסִבָּה. בִּנְיַן אֲבָנִים מַעֲלוֹת מְגֻלְגָּלוֹת וְסוֹבְבוֹת לְעֲלוֹת לְגַג בֵּית הַפַּרְוָה דֶּרֶךְ הַמְּסִבָּה:

משנה ד

לִשְׁכַּת הַגּוֹלָה. עַל שֵׁם בּוֹר שֶׁכָּרוּ שָׁם עוֹלֵי גּוֹלָה:
אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר. אוֹתָהּ לִשְׁכַּת הָעֵץ הִיא הָיְתָה לִשְׁכַּת כֹּהֵן גָּדוֹל. וְהִיא לִשְׁכַּת פַּרְהֶדְרִין דִּתְנַן בְּרֵישׁ יוֹמָא, שִׁבְעָה יָמִים קֹדֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים מַפְרִישִׁין כֹּהֵן גָּדוֹל מִבֵּיתוֹ לְלִשְׁכַּת פַּרְהֶדְרִין:
וְגַג שִׁלְשָׁתָן שָׁוֶה. קְרוּי אֶחָד לִשְׁלָשְׁתָן:

שָׁם הָיְתָה סַנְהֶדְרִי גְדוֹלָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל יוֹשֶׁבֶת. בְּצַד הַחֹל שֶׁבָּהּ. לְפִי שֶׁלִּשְׁכַּת הַגָּזִית הָיְתָה חֶצְיָהּ בַּקֹּדֶשׁ וְחֶצְיָהּ בַּחֹל, וּבְחֶצְיָהּ שֶׁל קֹדֶשׁ לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לַסַּנְהֶדְרִין לָשֶׁבֶת, שֶׁאֵין יְשִׁיבָה בַּעֲזָרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית דָּוִד בִּלְבַד, דִּכְתִיב (שמואל ב ז) וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי ה׳: